

Sygn. akt I C 1314/18

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 października 2019 r.

Sąd Rejonowy w Łomży I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSR Marta Małgorzata Sulkowska

Protokolant: Agnieszka Siedlecka

po rozpoznaniu w dniu 7 października 2019 r. w Łomży na rozprawie

sprawy z powództwa (...) **Bank S. A. we W.**

przeciwko **J. T.**

o zapłatę 14.479,96 zł

I. powództwo oddała,

II. nakazuje ściągnąć od powoda (...) Bank S. A. we W. na rzecz Skarbu Państwa (kasa Sądu Rejonowego w Łomży) kwotę 1.323,50 zł /jeden tysiąc trzysta dwadzieścia trzy złote pięćdziesiąt groszy/ tytułem zwrotu kosztów sądowych poniesionych tymczasowo z sum budżetowych.

Sygn. akt I C 1314/18

UZASADNIENIE

Powód (...) **Bank S.A. z siedzibą we W.** wniósł

o zasądzenie od J. T. na jego rzecz kwoty 14.479,96 zł wraz z odsetkami umownymi w wysokości zmiennej stopy procentowej stanowiącej dwukrotność odsetek ustawowych za opóźnienie, wynoszącymi na dzień wniesienia pozwu 14,00% w stosunku rocznym z ograniczeniem do odsetek maksymalnych za opóźnienie - od kwoty 12.342,26 zł od dnia 2 marca 2018 r. do dnia

zapłaty. Nadto wniósł o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów postępowania według norm procesowych, w tym kosztów zastępstwa procesowego, wpisu sądowego i opłaty skarbowej od udzielonego pełnomocnictwa w wysokości 17 zł.

Z uzasadnienia pozwu wynikało, że w dniu 18 kwietnia 2016 r. pozwany zawarł z (...) Bankiem S. A. z siedzibą we W. umowę o nr (...) \ (...), na podstawie której pozwany zobowiązał się do spłaty zadłużenia na zasadach określonych w umowie i regulaminie udzielania kredytów i pożyczek oraz tabeli opłat i prowizji. Wobec braku spłat, bank podjął wobec pozwanego działania windykacyjne.

Z powodu powstania zaległości w spłacie przedmiotowa umowa została przez bank wypowiedziana, a pozostała do spłaty kwota pozostawiona została w całości w stan natychmiastowej wymagalności. Wierzytelność objęta pozwem stała się wymagalna z dniem 27.12.2016 r. Pozwany nie uregulował zadłużenia w wyznaczonym terminie. Na wymagalne roszczenie powoda składała się: należność główna w wysokości 12.342,26 zł, odsetki karne w wysokości 2137,70 zł oraz dalsze odsetki za okres od dnia 2.03.2018 r. do dnia zapłaty według stopy procentowej stanowiącej dwukrotność odsetek ustawowych za opóźnienie, których wysokość na dzień wniesienia pozwu wynosiła 14,00 %.

Powód po zapoznaniu się z opinią biegłej z zakresu psychiatrii, z której wynikało, że powód w dacie zawierania umowy był w stanie wyłączającym świadome i swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli, w piśmie procesowym z dnia 10 czerwca 2019 r. wniósł o zmianę podstawy powództwa z powództwa o zapłatę na powództwo o zwrot nienależnego

świadczenia. Wniósł o zasądzenie od pozwanego na swoją rzecz co najmniej kwotę udzielonej pożyczki wraz z kosztami postępowania sądowego (k.155).

Pozwany **J. T. reprezentowany przez opiekuna prawnego - A. N.** wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania według norm przepisanych.

W uzasadnieniu wskazał, że Prokuratura Rejonowa w Łomży prowadziła postępowanie, w którym status pokrzywdzonego posiadał J. T.. Postępowanie dotyczyło m.in. doprowadzenia pozwanego do niekorzystnego rozporządzenia mieniem. Opiekun prawny pozwanego wywodził, że roszczenie objęte przedmiotowym pozwem jest wynikiem oszustwa. Podniósł zarzut zaistnienia wady oświadczenia woli wyrażonej przez pozwanego przy zawieraniu przedmiotowej umowy, która polegała na działaniu pod wpływem przymusu, wbrew woli pozwanego. Pozwany argumentował, że J. T. zawierając umowę działał w stanie wyłączającym swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli (k. 31).

Postanowieniem z dnia 30 kwietnia 2018 r. w sprawie o sygn. akt I Nc 438/18 Sąd Rejonowy w Łomży na podstawie 492¹ § 2 kpc uchylił nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym w dniu 15 marca 2018 r. (k.35).

Sąd ustalił, co następuje:

Pozwany J. T. w lipcu 2016 r. został zaliczony do osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności na stałe według kodu 02-P oraz od 11 maja 2017 r. został uznany za osobę całkowicie ubezwłasnowolnioną z powodu zaburzeń psychicznych (opinia, k. 77 i nast.).

Postanowieniem z dnia 19 września 2017 r. Sąd Rejonowy w Łomży III Wydział Rodzinny i Nieletnich, w sprawie o sygn. akt III RNs 208/17, ustanowił opiekę nad całkowicie ubezwłasnowolnionym J. T. w ten sposób, że obowiązki opiekuna dla ww. powierzył A. N. (akta sprawy III Op 42/17).

(...) Bank S.A. z siedzibą we W. w dniu 18 kwietnia 2016 r. zawarł z pozwanym J. T. umowę pożyczki o nr (...) \ (...) opiewającą na kwotę 14.148,72 zł.

Zgodnie z powyższą umową bank zobowiązał się do przekazania na rzecz pozwanego kwoty 9.000 zł. Na całkowity koszt pożyczki do spłaty składała się: należność główna w kwocie 9.000 zł; opłata przygotowawcza za rozpatrzenie wniosku oraz sporządzenie i zawarcie umowy pożyczki, prowizja bankowa od udzielonej pożyczki w kwocie 3.164,11 zł; składka ubezpieczeniowa za ubezpieczenie na wypadek śmierci i trwałej całkowitej niezdolności do pracy w kwocie 1.196,98 zł; składka ubezpieczeniowa za ubezpieczenie na wypadek poważnego zachorowania w kwocie 687,63 zł. Oprocentowanie nominalne pożyczki wynosiło 0,00% w stosunku rocznym i było stałe. Odsetki naliczane były od kapitału pozostającego do spłaty. Oprocentowanie nominalne nie mogło w stosunku rocznym przekraczać stopy odsetek maksymalnych, które w dniu zawarcia umowy wynosiły 2-krotność stopy odsetek ustawowych, tj. 10% w stosunku rocznym (umowa, k. 8 i nast.). Pozwany zobowiązał się do spłaty pożyczki zgodnie z załączonym do umowy harmonogramem spłat. Ustalono spłatę pożyczki na 36 miesięcznych rat, przy czym wysokość jednej raty określono na kwotę 393,02 zł (harmonogram, k.13).

Z wyciągu z ksiąg bankowych o nr (...) wynikało, iż J. T. był dłużnikiem (...) Bank S. A. z/s we W. z tytułu zaciągniętej umowy pożyczki o nr (...) \ (...) z dnia 18.04.2016 r. Na wymagalne zadłużenie składał się: niespłacony kapitał w wysokości 12.342,26 zł; odsetki od należności przeterminowanych od dnia 22.09.2016 r. do dnia 1.03.2018 r. w kwocie 2137,70 zł.

Pozwany nie regulował spłat rat pożyczki, dlatego w dniu 21 listopada 2016 r. (...) Bank S.A. z siedzibą we W. wypowiedział mu przedmiotową umowę pożyczki i postawił całą należność w stan natychmiastowej wykonalności (k. 16, bezsprzeczne).

W dniu 14 lutego 2018 r. powód wystosował do pozwanego przedsądowe wezwanie do zapłaty kwoty 14.404,22 zł (k. 17, bezspreczne).

W dniu 5 września 2017 r. Prokuratura Rejonowa w Łomży postawiła S. B. zarzuty, iż w okresie od 15.04.2016 r. do sierpnia 2016 r. w Ł., działając z innymi osobami, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadził J. T. oraz (...) Bank S.A. w W., Bank (...) S.A. we W., (...) Bank S.A. w W., Bank (...) S.A. w B., (...) im. (...) w G. – do niekorzystnego rozporządzenia mieniem poprzez zmuszenie J. T. groźbą pozbawienia życia oraz poprzez zapewnienie go o spłatach do zawierania umów i przekazywania im tak uzyskanych środków pieniężnych, a przedstawiciele ww. instytucji finansowych udzielających świadczeń pieniężnych poprzez wprowadzenie ich w błąd co do dobrowolności podejmowanych przez J. T. działań i zamiaru wywiązania się z umów (k.68v).

W dniu 8 stycznia 2018 r. Prokuratura Rejonowa w Łomży w sprawie o sygn. akt PR 2 Ds.12.2018 zawiesiła śledztwo w sprawie przeciwko S. B. podejrzanemu o przestępstwo z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k. w zw. z art. 12 k.k.(k.67).

W dniu 28 grudnia 2017 r. w sprawie o sygn. akt 2 Ds 174.2017 Prokuratura Rejonowa w Łomży wystosowała akt oskarżenia przeciwko P. D. podejrzanemu o przestępstwo z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. oraz art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 282 k.k. w zw. z art. 12 k.k. oraz przeciwko H. R. podejrzanemu o przestępstwo z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 282 k.k. w zw. z art. 12 k.k.

Ww. podejrzani zostali o to, iż działając wspólnie i w porozumieniu z S.-em B., w celu osiągnięcia korzyści majątkowej doprowadzili J. T. oraz (...) Bank S.A. w W., Bank (...) S.A. we W., (...) Bank S.A. w W., Bank (...) S.A. w B., (...) im. (...) w G. – do niekorzystnego rozporządzenia mieniem poprzez zmuszenie J. T. groźbą pozbawienia życia oraz poprzez zapewnienie go o spłatach do zawierania umów i przekazywania im tak uzyskanych środków pieniężnych, a przedstawiciele ww. instytucji finansowych udzielających świadczeń pieniężnych poprzez wprowadzenie ich w błąd co do dobrowolności podejmowanych przez J. T. działań i zamiaru wywiązania się z umów (k.71).

Z opinii wydanej w dniu 28 maja 2018 r., w sprawie Sądu Okręgowego w Łomży o sygn. akt II K 56/17, przez biegłą psycholog H. P. wynikało, iż ww. pozwany jest osobą bez wykształcenia, trzykrotnie powtarzał I klasę szkoły podstawowej, po czym skierowany był do nauczania specjalnego, którego nie realizował. Pozwany **nie nabył umiejętności czytania** – zna litery, dokonuje analizy, ale nie potrafi dokonać syntezy. Pozwany nie posiada również umiejętności pisania – potrafi tylko składać swój podpis na dokumentach. J. T. **nie opanował również techniki operacji matematycznych** – zwłaszcza w przypadku liczb 2-cyfrowych i wyższych oraz nie opanował tabliczki mnożenia. Pozwany jest osobą upośledzoną umysłowo, od 30 lat pozostającą na rencie. Pozwany od 1990 r. jest zarejestrowany w PZP w Szpitalu Wojewódzkim w Ł. z powodu upośledzenia umysłowego, gdzie stwierdzono u niego nieorganiczne zaburzenia urojeniowe i zespół depresyjny na podłożu organicznym. J. T. na przestrzeni lat nie leczył się systematycznie. Był hospitalizowany psychiatrycznie w: C., K. i Ł.. Pozwany odbył kilka pobytów na Oddziale Psychiatrycznym Dziennego Pobytu w Ł.. Pozwany w lutym 2012 r. przebył udar mózgu, choruje także na cukrzycę, nadciśnienie i chorobę P.. Od 12.09.2016 r. przebywa w Domu Pomocy Społecznej w K.. W dniu 11 maja 2017 r. pozwany został całkowicie ubezwłasnowolniony z powodu zaburzeń psychicznych. Pozwany jest osobą łatwowierną i niekrytyczną, uwierzył, że mężczyźni spłacą kredyty. Biegła opiniowała, że pozwany nie potrzebował kredytów, posiadał rentę i oszczędności.

Pozwany w okresie od 1.07.2013 r. do 6.07.2013 r. leczony był na Oddziale Chorób Wewnętrznych w K., gdzie stwierdzono u niego cukrzycę t. 2 z wieloma powikłaniami, nadciśnienie tętnicze, przewlekłą chorobę niedokrwienną serca, następstwa przebytego zawału mózgu w 2012 r. i schizofrenię.

W okresie od 18 stycznia 2014 r. do 14 lutego 2014 r. J. T. leczony był w Oddziale Psychiatrycznym Ogólnym w K., gdzie rozpoznano u niego organiczne zaburzenia urojeniowe, cukrzycę t. 2 i nadciśnienie tętnicze. Pozwany leczony był psychiatrycznie od 1990 r., trzykrotnie w (...) ZOZ w C. i w ZOZ w Ł.. Pozwany został przyjęty wówczas z wystąpieniem nagłej agresji czynnej w stosunku do kuzynki, był napięty, urojeniowy i nedorzeczny w wypowiedziach. W oddziale pozwany był początkowo nieufny, w nastroju urojeniowym. Pozwany nie wyraził wówczas zgody na leczenie. Po

leczeniu uzyskano poprawę, pozwany wycofał się z treści psychotycznych, normalizacji uległ jego nastrój i poprawiło się jego funkcjonowanie.

Pozwany był hospitalizowany w Oddziale Psychiatrycznym Dziennego Pobytu w Szpitalu Wojewódzkim w Ł. w dniach od 12.05.2015 r. do 05.08.2015 r. z rozpoznaniem otępienia bliżej nieokreślonego F03 oraz organicznych zaburzeń urojeniowych, a także cukrzycy t.2 i choroby nadciśnieniowej.

W dniach od 18.01.2016 r. do 11.04.2016 r. pozwany hospitalizowany był w Oddziale Psychiatrycznym Dziennego Pobytu w Szpitalu Wojewódzkim w Ł.. Rozpoznano u niego otępienia bliżej nieokreślonego F03 oraz wieloletni przebieg zaburzenia urojeniowego na podłożu organicznym F06.2, cukrzycę insulino zależną, chorobę nadciśnieniową z zajęciem serca. Stwierdzono, że J. T. jest obciążony somatycznie, a w Ł. korzystał z opieki psychiatrycznej od 1990 r. gdzie był kilkakrotnie hospitalizowany. Pozostawał w trudnych relacjach z bliskimi, bez efektywnego wsparcia pomimo zobowiązania dożywotniego utrzymania. Pozwany jest osobą samodzielnie funkcjonującą, z prawomocnym postanowieniem sądu oraz decyzją MOPS w Ł. o umieszczeniu w (...). Został skierowany z PZP na własną prośbę, przyjęty celem objęcia wsparciem i opieką w warunkach pobytu dziennego. Przy przyjęciu pozwanego zaobserwowano kontakt werbalny spontaniczny, wypowiedzi bardzo proste, treściowo ubogie i stereotypowe. W czasie pobytu pozwanego zaobserwowano spowolnienie psychoruchowe oraz wyraźny deficyt w zakresie funkcji poznawczych wpływające na codzienne funkcjonowanie. Przy pogłębieniu kontaktu pozwany ujawniał utrwalony system urojeniowy o charakterze prześladowczym, okresowo reagował napięciem, drażliwością i gotowością urojeniową. Został wypisany do domu z zaleceniem utrzymania leczenia w warunkach ambulatoryjnych.

W dniach od 10.08.2016 r. do 13.09.2016 r. J. T. hospitalizowany był w Oddziale Psychiatrycznym Dziennego Pobytu w Szpitalu Wojewódzkim w Ł. z rozpoznaniem organicznych zaburzeń urojeniowych podobnych do schizofrenii, upośledzenia umysłowego w stopniu lekkim, nadciśnienia tętniczego i otępienia. Stwierdzono, iż pozwany nie posiada wsparcia w otoczeniu, mieszka sam, jest nieufny, dość często zmienia stancje, postrzega urojeniowo zachowania i wypowiedzi osób z otoczenia, często zakłada sprawy w prokuraturze. Wskazano, iż był on często zaniedbany higienicznie, ujawniał urojenia trucicia oraz nie zawsze spożywał w oddziale obiady.

J. T. przebywał w okresie od 19.05.2017 r. do 14.06.2017 r. na oddziale psychiatrycznym w Szpitalu Wojewódzkim w Ł. z rozpoznaniem organicznych zaburzeń urojeniowych podobnych do schizofrenii, upośledzenia umysłowego w stopniu lekkim, samoistnego nadciśnienia tętniczego, cukrzycy insulino zależnej, przepukliny pachwinowej. Stwierdzono u pozwanego stan po przebytych udarze mózgu oraz żylaki odbytu III stopnia. Pozwany ujawniał wówczas zachowania agresywne, odmawiał zażywania leków i spożywania posiłków, manipulacyjnie deklarował groźny suicydialne.

Pozwany w dniach od 2.10.2017 r. do 24.10.2017 r. z rozpoznaniem organicznych zaburzeń urojeniowych podobnych do schizofrenii, samoistnego nadciśnienia tętniczego, cukrzycy insulino zależnej trafił ponownie do Oddziału Psychiatrycznego w Szpitalu Wojewódzkim w Ł.. Został przywieziony z KP do (...) w K. z powodu agresywnego zachowania, odmowy przyjmowania pokarmów i deklaracji suicydialnych.

W dniach od 2.02.2018 r. do 13.02.2018 r. J. T. był hospitalizowany w Oddziale Psychiatrycznym w Szpitalu Wojewódzkim w Ł.. Rozpoznano u pozwanego organiczne zaburzenia urojenowe podobne do schizofrenii oraz upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim, a także samoistne nadciśnienie tętnicze i cukrzycę insulino zależną. Został przywieziony z powodu odmowy przyjmowania pokarmów i deklaracji suicydialnych.

J. T. był hospitalizowany w (...) ZOZ w C. w dniach od 4.11.1990 r. do 5.03.1991 r. z rozpoznaniem zespołu depresyjnego na podłożu organicznym i oligophrenią. W okresie od 23.06.1997 r. do 19.08.1997 r. był hospitalizowany z rozpoznaniem zespołu urojeniowego u osobnika z upośledzeniem umysłowym lekkim. W okresie od 29.09.1999 r. do 25.10.1999 r. był hospitalizowany z rozpoznaniem zaburzeń urojeniowych, upośledzenia umysłowego lekkiego. Pozwany leczył się wówczas systematycznie. Został przywieziony przez matkę, ponieważ od 3 tygodni nie sypiał, groził samobójstwem i zabójstwem (opinia, k. 137 i nast.).

Pozwany **w kwietniu 2016 r. mieszkał samodzielnie w Ł.**, w wynajmowanym pokoju. Nie utrzymywał on wówczas bliższych relacji z rodziną. Wymagał pobytu w oddziale dziennego pobytu w okresie od 18.01.2016 r. do 11.04.2016 r. z rozpoznaniem otępienia bliżej nieokreślonego F03, wieloletniego przebiegu zaburzenia urojeniowego na podłożu organicznym F06.2, cukrzycy insulinozależnej, choroby nadciśnieniowej z zajęciem serca. Został wypisany bez większej poprawy.

Wyrokiem z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie o sygn. akt

II K 56/17Sąd Okręgowy w Łomży **uznał P. D. i H. R. za winnych** zarzucanych im czynów, tj. m.in. o doprowadzenie J. T. oraz (...) Bank S.A. w W., Bank (...) S.A. we W., (...) Bank S.A. w W., Bank (...) S.A. w B., (...) im. (...) w G. – do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w ten sposób, że stosując wobec J. T. groźby pozbawienia życia, doprowadzili ww. pokrzywdzonego do zawierania umów kredytowych oraz pożyczkowych i przekazywania im tak uzyskanych środków finansowych, wprowadzając równocześnie ich w błąd co do dobrowolności podejmowanych przez J. T. działań i zamiaru wywiązywania się z umów, tj. o czyn z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 282 k.k. w zw. z art. 12 k.k. Nadto Sąd Okręgowy uznał P. D. winnego tego, że w okresie od 2 czerwca 2015 r. do 9 lipca 2015 r. w Ł., M. oraz w **P.**, działając w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, celem osiągnięcia korzyści majątkowej, wykorzystując zależność psychiczną A. C. od jego osoby, doprowadził ją do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w łącznej kwocie 295.697,62 zł, tj. o czyn z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. (k.190). Wyrok ten nie był prawomocny w momencie zamykania rozprawy w tej sprawie.

Jak wynika z opinii biegłej M. F. wydanej na potrzeby tej sprawy J. T. w trakcie badania przez biegłą był pobieżnie zorientowany co do własnej osoby, w czasie, miejscu i swojej sytuacji. Pozwany był nieufny, podejrzliwy, w nastroju urojeniowym, afektywnie zblednięty, w utrudnionym kontakcie werbalnym. Biegła stwierdziła, że w czasie zawierania przez pozwanego umowy kredytowej w dniu 18 kwietnia 2016 r. jego zdolność do świadomego i swobodnego podjęcia decyzji i wyrażenia woli była **zniesiona**. W czasie zawierania ww. umowy kredytowej pozwany ujawniał spowolnienie psychoruchowe, wyraźne deficyty w zakresie funkcji poznawczych wpływające na codzienne funkcjonowanie oraz utrwalony system urojeniowy o charakterze prześladowczym. Okresowo reagował napięciem, drażliwością i gotowością urojeniową. Pozwany do obcych ludzi miał stosunek ambiwalentny z jednoczesną podejrzliwością i nieufnością, a zarazem z powodu upośledzenia był podatny na wpływy i sugestie, bojaźliwy i łatwowierny. Pozwany nie rozumiał czynności prawnych. Biegła wskazała, że J. T. **nie wie co to kredyt** i jakie są jego konsekwencje. Na kontakt z osobami, które namówiły go by wsiadł do samochodu, a potem obwoziły go po Polsce zareagował silnym lękiem. Pozwany bał się o własne życie. Lęk pozwanego, jego utrwalone produkcje psychotyczne, interpretacje urojeniowe zdominowały jego całą aktywność psychiczną, co wyłączało świadome lub swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli przez pozwanego.

W ocenie biegłej pozwany J. T. nie był w stanie świadomie, racjonalnie ocenić swojej sytuacji, podjętej decyzji i jej skutków. Swobodne kierowanie postępowaniem było wyłączane przez produkcje psychotyczne i silny lęk. **W czasie zawierania przez J. T. umowy pożyczki z dnia 18 kwietnia 2016 r., jego zdolność do świadomego i swobodnego podjęcia decyzji i wyrażenia woli była zniesiona.**

Biegła M. F. stwierdziła, iż u pozwanego występuje choroba psychiczna pod postacią organicznych zaburzeń urojeniowych oraz upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim z wtórnym obniżeniem funkcji poznawczych w przebiegu nakładającego się zespołu psychoorganicznego. Wskazała, że pozwany **nie nabył umiejętności pisania i czytania, zna tylko pojedyncze litery**. Pozwany potrafi się podpisać na dokumentach. Postanowieniem Sądu Rejonowego w Łomży bez zgody został umieszczony w (...) w K., gdzie wykazuje drażliwość, konfliktowość z interpretacjami urojeniowymi. Okresowo dochodzi do zaostrzeń procesu psychotycznego z odmową przyjmowania leków i płynów, agresją do personelu oraz groźbami suicydialnymi. Wówczas pozwany wymaga hospitalizacji w oddziale psychiatrycznym (k.137 i nast.)

Powyższy stan faktyczny został ustalony na podstawie następujących dowodów: dokumentacji złożonej przez strony niniejszego postępowania; akt Prokuratury Rejonowej w Łomży 2 Ds 12.2018; wyjaśnień opiekuna prawnego J. A. N.; akt sprawy SO w Łomży II K 56/17; akt sprawy SR w Łomży III Op 42/17; opinii biegłej z zakresu psychiatrii M. F.

(k. 137 i nast.); opinii sądowo-psychologicznej (k.77 i nast.); kart leczenia pozwanego (k. 122, 123, 127 i nast.); wyciąg z ksiąg banku (k.6).

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie.

W niniejszej sprawie bezspornym było, że pozwany w lipcu 2016 r. został uznany za osobę ze znacznym stopniem niepełnosprawności na stałe według kodu 02-P (zaburzenia psychiczne) oraz iż od dnia 11 maja 2017 r. jest osobą ubezwłasnowolnioną całkowicie z powodu zaburzeń psychicznych. Jego opiekunem prawnym został brat A. N.. Niekwestionowanym był także fakt, iż pozwany od 1990 r. jest zarejestrowany w PZP w Szpitalu Wojewódzkim w Ł. z powodu upośledzenia umysłowego, gdzie stwierdzono u niego nieorganiczne zaburzenia urojeniowe i zespół depresyjny na podłożu organicznym. Pozwany na przestrzeni lat nie leczył się systematycznie. Z powodu swoich zaburzeń był hospitalizowany psychiatrycznie w C., K. i Ł.. W lutym 2012 r. przebył udar mózgu.

Bezspornie Prokuratura Rejonowa w Łomży prowadziła postępowanie pod sygn. akt PR 2 Ds. 174.2017 przeciwko P. D., H. R. i S. B. podejrzanym m.in. o to, że w okresie od 15 kwietnia 2016 r. do sierpnia 2016 r. w Ł., działając wspólnie i w porozumieniu z trzecim ustalonym sprawcą, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej doprowadzili m.in. J. T. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem poprzez zmuszenie go pod groźbą pozbawienia życia, do zawierania umów i przekazywania im tak uzyskanych środków pieniężnych. Bezspornie Sąd Okręgowy w Łomży w sprawie o sygn. akt II K 56/17 w dniu 19 lipca 2019 r. wydał wyrok, w którym uznał P. D. i H. R. winnych zarzucanych im czynów.

W toku niniejszego postępowania powód zmienił podstawę powództwa z powództwa o zapłatę na powództwo o zwrot nienależnego świadczenia. Nastąpiło to po opinii biegłej z zakresu psychiatrii.

Zgodnie z art. 82 kc nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego, chociażby nawet przemijającego, zaburzenia czynności psychicznych.

Z treści art. 82 kc wynika, że przyczyna wyłączenia świadomości lub swobody nie ma znaczenia, jedynie przykładowo są wyliczone takie przyczyny, jak choroba psychiczna, niedorozwój umysłowy albo inne, choćby przemijające zakłócenie czynności psychicznych. Przyczyny mają tu charakter drugorzędny, z punktu widzenia skutków prawnych są bez znaczenia, ważny jest skutek, a nie przyczyna tych zaburzeń psychicznych. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 lutego 2006 r. (IV CSK 7/05, Lex nr 180191), wyłączenie świadomości lub swobody musi wynikać z przyczyny wewnętrznej, a więc ze stanu, w jakim znajduje się osoba składająca oświadczenie woli, a nie z okoliczności zewnętrznych, w jakich osoba ta się znalazła. Zaburzenie czynności psychicznych, o jakim mowa w art. 82 kc, należy oceniać wyłącznie na moment składania przez daną osobę oświadczenia woli, natomiast nie w odniesieniu do dłuższego okresu. Sąd jednak, na zasadzie domniemania faktycznego, wnioskuje o stanie psychicznym osoby na moment składania oświadczenia woli, biorąc za podstawę wiadomości o jej stanie w dłuższym okresie.

Brak świadomości lub swobody to wada, która może wystąpić i z reguły występuje po jednej ze stron czynności prawnej. Jej występowanie po jednej ze stron skutkuje nieważnością czynności prawnej w całości. W tym sensie można tu mówić nie tylko o wadzie oświadczenia woli, lecz także o wadzie całej czynności prawnej (Adam Jedliński, Komentarz do art. 82 Kodeksu cywilnego w: Kidyba A. (red) Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna., WKP 2012).

Stan wyłączający świadomość to najogólniej rzecz ujmując brak rozeznania, niemożność rozumienia zachowań własnych i zachowań innych osób, niezdawanie sobie sprawy ze znaczenia i skutków własnego postępowania. Stan taki musi przy tym wynikać z przyczyny wewnętrznej, a więc ze stanu, w jakim znajduje się osoba składająca oświadczenie woli, a nie z okoliczności zewnętrznych, w jakich osoba ta się znalazła. Sformułowanie art. 82 kc wskazuje, że

wada oświadczenia woli określona w tym przepisie obejmuje dwa różne stany faktyczne, które mogą występować samodzielnie, trzeba jednak zauważyć, że granica między stanem wyłączającym świadome powzięcie decyzji, a stanem wyłączającym swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli jest bardzo płynna. Powzięcie decyzji i wyrażenie woli jest swobodne, gdy zarówno proces decyzyjny, jak i uzewnętrznienie woli nie zostały zakłócone przez destrukcyjne czynniki wynikające z właściwości psychiki czy procesu myślowego osoby składającej oświadczenie woli. Stan wyłączający swobodę musi również wynikać z przyczyny wewnętrznej, umiejscowionej w samym podmiocie składającym oświadczenie woli, a nie w sytuacji zewnętrznej. Tak pojmowanemu brakowi swobody towarzyszyć będzie natomiast najczęściej także pewne ograniczenie świadomości. Stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli nie może być rozumiany dosłownie, wobec czego nie musi oznaczać całkowitego zniesienia świadomości i ustania czynności mózgu. Wystarczy istnienie takiego stanu, który oznacza brak rozeznania, niemożność rozumienia posunięć własnych i posunięć innych osób oraz niezdawanie sobie sprawy ze znaczenia i skutków własnego postępowania (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2006 r. IV CSK 7/05, LEX nr 180191).

Złożenie oświadczenia woli w stanie określonym w art.

82 kc powoduje jego nieważność bez potrzeby wykazywania jakichkolwiek dalszych okoliczności. W szczególności bez znaczenia jest okoliczność, czy druga strona czynności prawnej miała świadomość wyżej wymienionego stanu. Porządek prawny chroni osobę składającą oświadczenie woli w stanie wyłączającym świadomość lub swobodę. Ochrona dobrej wiary jej kontrahenta w ogóle nie wchodzi w rachubę. Czynność prawna jest bezwzględnie nieważna i każda osoba zainteresowana może żądać ustalenia tej nieważności, nawet wówczas, gdy same strony ważności czynności nie kwestionują (uchwała SN z dnia 7 sierpnia 1970 r., III CZP 49/70, OSNC 1971, nr 3, poz. 42).

W świetle powyższych rozważań, dokumentacji medycznej i opinii biegłej sądowej wydanej w niniejszym postępowaniu, a pomocniczo także na podstawie opinii wydanej w postępowaniu karnym Sądu Okręgowego w Łomży, ustalono, iż pozwany w momencie podpisywania umowy z powodem był w stanie wyłączającym świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli. z powodu choroby psychicznej pod postacią organicznych zaburzeń urojeniowych oraz upośledzenia umysłowego w stopniu lekkim z wtórnym obniżeniem funkcji poznawczych w przebiegu nakładającego się zespołu psychoorganicznego.

Stan psychiczny pozwanego został wykorzystany przez osoby trzecie, tj. P. D., H. R. i S. B.. W stosunku do P. D. i H. R. zapadł nieprawomocny wyrok skazujący, natomiast w stosunku do S. B. postępowanie zawieszono, albowiem ukrywa się on przed wymiarem sprawiedliwości.

Strona powodowa nie kwestionowała opinii biegłej M. F.. Mimo uznania, że w dacie podpisywania umowy pozwany był w stanie wyłączającym świadome i swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli, strona powodowa zmieniła jedynie podstawę swego żądania. Skoro umowa okazała się nieważna, zażądała zwrotu kwoty pożyczonej jako nienależnego świadczenia.

Sąd nie miał wątpliwości, że środki pobrane przez pozwanego J. T. z tytułu zarówno przedmiotowej umowy, jak również z tytułu umów zawieranych z innymi bankami, szerzej opisanymi w wyroku skazującym Sądu Okręgowego w Łomży, nie trafiły do rąk pozwanego, lecz trafiły do dyspozycji ww. przestępców i zdaniem Sądu – to od nich powód (...) Bank S.A. z siedzibą we W. winien domagać się zwrotu wypłaconej kwoty. W ocenie Sądu pozwany J. T. był jedynie przez chwilę dzierżycielem tych pieniędzy (zgodnie z art. 338 kc kto rzeczą faktycznie włada za kogo innego, jest dzierżycielem). Warto wskazać, że pozwany wchodził do banku z jednym ze sprawców, pozostali czekali na zewnątrz; mimo że J. T. nie potrafił czytać, pisać ani liczyć, pracownicy banków dawali mu znaczne pożyczki. Pieniądze pozwany od razu przekazywał swoim oprawcom, ewentualnie wypłacali je sobie później z rachunku pozwanego. Podkreślenia wymaga, że przestępcy zabrali wcześniej pozwanemu wszystkie oszczędności, jakie posiadał w banku. Wynika to z uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego w Łomży w sprawie karnej, z informacji uzyskanych przez biegłą psychiatrę od samego pozwanego oraz z wyjaśnień opiekuna prawnego pozwanego - A. N., który potwierdził, że pozwany był wywożony przez ww. przestępców i zmuszany do podpisywania kredytów. Opiekun prawny pozwanego potwierdził także rozwój chorób, na które cierpi pozwany, a które miały istotny wpływ na jego zachowanie

w trakcie składania oświadczeń woli przy zaciąganiu kolejnych kredytów. Skutki szantaży, gróźb i przetrzymywania pozwanego przez przestępców mają oddźwięk w aktualnym zachowaniu J. T., który budzi się w nocy i wspomina traumatyczne przeżycia i mężczyzn, którzy go przetrzymywali.

Zgodnie z dyspozycją art. 405 kc, kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. Jak wynika z art. 410 § 1 kc, przepis art. 405 kc dotyczy w szczególności świadczeń nienależnych. Świadczenie jest zaś nienależne m.in. wtedy, gdy czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia (art. 410 § 2 in fine, tzw. *condictio sine causa*). W niniejszej sprawie, wobec nieważności umowy pożyczki, nie ulega wątpliwości, że wypłacona pozwanemu przez stronę powodową kwota była świadczeniem nienależnym. Jednakże to nie J. T. uzyskał środki od banku, lecz przestępcy, których padł ofiarą. Należy mieć na względzie treść art. 409 kc. Zgodnie z dyspozycją tego przepisu obowiązek wydania uzyskanej bez podstawy prawnej korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że **nie jest już wzbogacony**, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy należy stwierdzić, iż z poczynionych przez Sąd ustaleń faktycznych wynika, że pozwany nie jest już w posiadaniu przekazanej mu przez stronę powodową tytułem pożyczki sumy pieniężnej. Analizując cały materiał dowodowy w sprawie Sąd utwierdził się w przekonaniu, że pozwany wydał przestępcom całą uzyskaną od strony powodowej kwotę, nie zwiększając wartości swojego majątku. Wprawdzie postępowanie przed Sądem Okręgowym w Łomży, w sprawie o sygn. akt II K 56/17, dotyczyło innych banków niż powodowy (...) Bank S.A. z/s we W., jednakże bez wątpienia taki sam mechanizm wystąpił i w tej sprawie. Warto zaznaczyć, że J. T. nie zdawał sobie sprawy, w ilu tak naprawdę bankach brał pożyczki, a co więcej nie zdawał sobie sprawy z tego czym tak naprawdę jest kredyt, co z kolei zostało potwierdzone przez opinię biegłej wydanej w niniejszym postępowaniu. Sąd uznał, iż sprawa z pożyczką zawartą z powodowym (...) Bankiem S.A. z siedzibą we W. była podobna do sytuacji przedstawionej w postępowaniu Sądu Okręgowego w Łomży. Sąd zawiadomił prokuraturę o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę powodowego banku, jednakże mimo starań Sądowi nie udało się uzyskać informacji o dalszym losie tego zawiadomienia. Prokuratura Rejonowa w Łomży poinformowała, że sprawa została przekazana wg właściwości ze względu na miejsce popełnienia przestępstwa. Zapewne postępowanie przygotowawcze zakończyłoby się umorzeniem z uwagi na treść art. 12 kk.

Reasumując należy stwierdzić, na podstawie opinii biegłej i po analizie akt karnych Sądu Okręgowego w Łomży, że pozwany J. T. nie był wzbogacony w rozumieniu art. 409 kc, co wyłącza obowiązek zwrotu świadczenia. W komentarzach wskazuje się, że do przyjęcia bezpodstawnego wzbogacenia konieczne jest bowiem, aby wzbogacony działał z dostatecznym rozeznaniem, a rozeznania takiego nie można przypisać osobie niepoczytalnej (P. Księżak w: Komentarz do art. 409 Kodeksu cywilnego 2015, pod red. K. Osajdy, Legalis 2015). Podzielając wskazane wyżej poglądy Sąd uznał, że od pozwanego – cierpiącego na zaburzenia urojeniowe podobne do schizofrenii, upośledzenie umysłowe i przebyty udar mózgu, nie można oczekiwać, by zachowywał się racjonalnie i liczył się z obowiązkiem zwrotu uzyskanej korzyści od przestępców, którzy wyłudzili od niego środki pieniężne za pomocą gróźb, pozbawienia wolności i obietnic spłacenia kredytów. Podkreślenia wymaga, że pozwany nie potrafi czytać i pisać, nie opanował techniki operacji liczb, co zostało potwierdzone przez biegłą w opinii wydanej na potrzeby niniejszego postępowania. Sąd nie miał wątpliwości, że pozwany J. T. w momencie podpisywania przedmiotowej umowy pożyczki nie był świadom, jakie wiążą się z tym skutki. Co więcej zdaniem Sądu pozwany J. T. w zaistniałych okolicznościach w sprawie był ofiarą i osobą poszkodowaną. Wobec powyższego nie ma on obowiązku zwrotu nienależnego świadczenia stosownie do art. 409 kc.

Z uwagi na powyższe Sąd powództwo oddalił.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 kpc zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu. O zwrocie kosztów na rzecz Skarbu Państwa orzeczono na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.